

Knih I, kapitola 3: Rozdělení války na veřejnou a soukromou a povaha suverénní moci

VI. Morální moc pro vládnutí ve státě, které Thukidides říká občanská moc, lze popsat tak, že se skládá ze tří částí, jež tvoří nutný základ každého státu - jsou to právo vydávat vlastní zákony, vykonávat je vlastním způsobem a jmenovat vlastní úředníky. Aristoteles pojímá ve čtvrté knize Politiky suverenitu státu jako výkon moci rozhodovací, exekutivní a moci soudních. K rozhodovací moci řadí právo rozhodovat o válce a míru, uzavírání nebo rušení dohod a tvorbu a vydávání nových zákonů. K tomu přidává právo způsobit smrt, vyhánět, nechat propadnout majetek a trestat veřejnou zpronevěru. Do výkonu soudních pravomocí zahrnuje nejen trestání zločinů a přečinů, ale i nápravu občanských škod. Dionýsos z Halikarnassu mluví o třech specifických známkách suverénní moci, totiž o právu jmenovat úředníky, právu vydávat nebo rušit zákony a právu vyhlásit válku nebo mír. K čemuž jinde přidává zajišťování spravedlnosti, nejvyšší autoritu v záležitostech náboženství, a právo svolávat všeobecné sněmy.

Správná definice zahrnuje každý možný druh pravomoci, který může vyrůstat z vlastnictví a uplatňování suverénní moci. Každý vládce každého státu může totiž uplatňovat svou pravomoc buď osobně nebo prostřednictvím druhých. Jeho vlastní osobní jednání může být buď obecné nebo zvláštní. Obecné činy provádí např. při vydávání nebo odmítání zákonů, kdy se řídí buď světskými nebo duchovními zájmy, nakolik se však ty duchovní vztahují k prospěchu státu. Poznání těchto zásad je Aristotelem nazýváno mistrovstvím ve vědě o vládnutí.

Jednotlivé činy suveréna jsou buď přímo veřejné povahy, nebo jsou soukromé, ale i pak mají vztah k jeho veřejné funkci. Činy suverénní výkonné moci, které mají přímou veřejnou povahu jsou např. vyhlášení míru a války, a uzavírání dohod, a ukládání daní, a jiné podobné vykonávání pravomoci na osobami a majetkem svých poddaných, v čemž spočívá suverenita státu. Aristoteles označuje poznání takového jednání politickou a rozhodovací vědou. Soukromé činy suveréna jsou ty, v nichž svou pravomoc užívá k rozhodnutí sporů mezi jednotlivci, nakolik to prospívá míru ve společnosti. To Aristotelés označuje jako soudní moc. Tak jsou činy suveréna vykonávány jeho jménem jeho úřady a úředníky, mezi než patří také vyslanci. Suverénní moc spočívá ve výkonu všech těchto práv.

VII. Suverénní se nazývá taková moc, jejíž jednání nepodléhá kontrole od žádné jiné moci, takže by mohlo být anulováno podle libosti nějaké jiné lidské vůle. Výrazem „jiná lidská vůle“ vylučujeme z tohoto omezení samotného suveréna, protože on může rušit svá vlastní rozhodnutí, stejně jako to může udělat jeho nástupce, který užívá stejné právo, protože má stejnou moc. Nikdo jiný však ne. Musíte tedy zvážit v jakém subjektu tato suverénní moc existuje. Z určitého hlediska je to obecná (common) a z jiného zase vlastní (proper) subjekt, jako je tělo obecným subjektem vidění, oko pak vlastním. Obecným subjektem suverénní moci je tak stát, o němž již bylo řečeno, že je to dokonalá lidská společnost (perfect society of men). Národy, jež jsou podrobené jiné moci, tak jako byly římské provincie, jsou proto z této definice vyloučeny. Protože takové národy nejsou o sobě suverénními státy, tedy podle přijatého významu tohoto slova, jsou totiž podřízenými členy většího státu, tak jako jsou otroci členy domácnosti. Může se ale také stát, že více nezávislých států může mít jednu hlavu. Politická těla však nejsou jako tako přirozená, která mohou mít pouze jedinou hlavu. Co se týká politických těles, tam může jedna osoba vykonávat funkci hlavy pro více různých těl. Určitým důkazem toho je, když dojde k vymření vládnoucího rodu a suverénní moc se vrádí do rukou národa. Tak se tedy může stát, že mnohé státy jsou dohromady spojené nejužší federální unií, čemuž Strabón na více než jednom místě říká systém, a přesto si podržují stav dokonalého, individuálního státu, čehož si Aristotelés a jiní další všimli v různých částech svého díla. Obecným subjektem suverénní moci je tedy stát, ve výše vysvětleném významu.

Vlastním subjektem je jedna nebo více osob podle zákonů a zvyků každého národa. Tomu říká Galén v šesté knize *De Placitis Hippocrat et Platonis* první moc ve státě.

VIII. Právě zde je nyní to pravé místo na vyvrácení názorů těch, kdo trvají na tom, že všude a bez výjimky patří suverénní moc lidu, který tak má právo omezit a trestat krále za zneužití jejich moci. Nikdo s trochou zdravého rozumu však nemůže přehlédnout nespočet špatností, jež z takového názoru vyplynuli a stále mohou vyplynout, a proto by měl být odmítnut.

Z židovských, stejně jako z římských zákonů vyplývá, že každý se mohl soukromě zavázat ke službě u koho chtěl. Pokud to může učinit jednotlivec, proč by to nemohl udělat všecken lid, a proč by, třeba ve jménu lepšího vládnutí a jistější ochrany nemohl přenést svá suverénní práva jedné nebo více osobám, a nic si nenechat pro sebe? Nejde ale tvrdit, že něco takové se nedá předpokládat, protože otázkou není, co lze nebo nelze předpokládat, nýbrž co smí být po právu vykonáno. Valný smysl nemá ani pokoušet se argumentovat nesnáze, jež mohou a ve skutečnosti určitě nastanou, když se lid takto vzdá svých práv. Není totiž v lidských silách navrhnout formu vlády, která by v sobě neměla nedokonalost a nebezpečí. Jak říkají dramatici, buď musím těchto výhod využít i s jejich nedokonalostí, anebo se musím obojího vzdát.

Každý jednotlivec si dnes může vybrat z různých způsobů života, z nich některé jsou horší a jiné zase lepší. A tak si může za jistých okolností i národ, například když vymřou následníci trůnu nebo když je trůn z nějakých jiných důvodů najednou prázdný, vybrat jakou formu vlády chce. A toto právo se nerozhoduje podle výbornosti té nebo oné formy vlády, na což může existovat mnoho různých názorů, ale podle vůle lidu.

Kniha II, kapitola 2: Obecné právo na věci

I. Mezi příčiny, jež mohou ospravedlnit války, lze počítat způsobení škody, zejména takové, která je způsobena čemukoliv, co nám patří. Právo na vlastnictví nějaké věci vyhlášíme buď podle práva platného mezi lidmi, nebo na základě toho, co jsme si vlastním individuálním přispěním opatřili. Když začneme tím, co je společným právem celého lidstva, můžeme si všimnout, že to zahrnuje to, co zákonné autority nazývají movitým a nemovitým majetkem.

Movité věci buď nikdo nevlastní, nebo jsou předmětem soukromého vlastnictví. Věci, které nikdo nevlastní jsou pak takové, že je buďto lze nebo nelze proměnit na státní nebo soukromý majetek. Abychom tomu lépe rozuměli, bude nezbytné prozkoumat původ vlastnictví.

II. Bůh dal lidstvu všeobecně vládu nad veškerým pozemským stvořením, od prvního stvoření světa. Je to dar, který byl znovu obnoven s obnovou světa po potopě. Všechny věci, jak říká Justin Mučedník, byly společnou zásobou pro celé lidstvo, jako dědice

všeobecného odkazu. Pak došlo k tomu, že si každý přivlastnil pro své vlastní užití a spotřebu cokoli našel; obecné užití práva, které založilo soukromé vlastnictví. A tak připravit kohokoliv o to, co si přivlastnil, se stalo aktem nespravedlnosti. Což Cicero vysvětluje ve své třetí knize o hranicích dobrého a zlého přirovnáním světa k divadlu, kde jsou sedadla společným majetkem, ale každý divák si činí nárok na to sedadlo, které v daný čas obsadil jako na své. To je stav, který může trvat jedině při největší prostotě mravů, vzájemné trpělivosti a dobré vůli. Příklad společného vlastnictví věcí, jež vychází z nejvyšší prostoty mravů můžeme vidět u některých amerických národů, které tímto způsobem žili po mnoho věků bez potíží. Také staří Esejci představují příklad lidí vedených vzájemnou sympatií a vlastnicích věci společně, což je praxe, již provozovali první křesťané v Jeruzalémě, a která stále převažuje u některých náboženských řádů. Když člověk vznikl, také nepotřeboval žádné oblečení a dosvědčoval tak prostotu mravů, s nimiž byl stvořen. Přesto o něm lze říct to, co Justin říkal o Skythech, totiž že si není vědom hříchu spíše než že by byl obdařen ctností. Tacitus praví, že v počátcích světa nebyli lidé ovlivněni špatnými vášněmi, byly bez studu a hříšnosti, a proto také bez omezení trestem. V primitivních dobách se podle Macrobia, objevovala mezi lidmi prostota, nevědomost o zlu a nezkušenost v řemeslech. Což je právě ta prostota, kterou kniha Moudrosti nazývá bezúhonností, a apoštol Pavel prostotou jako opakem zjemnělosti. Jediné čemu se tito Esejci věnovali bylo uctívání Boha, jehož symbolem byl strom světa, jak to vysvětlují staří Hebrejci, a jejich názor potvrzuje kniha Zjevení.

Lidé v tomto období žili z toho, co dávala země: jednoduchost, u níž dlouho nevydrželi, nýbrž se začali věnovat vynalézání různých umění, což symbolizuje strom poznání dobrého a zlého, jež je poznáním těch věcí, které lze buď správně užívat nebo zneužívat; Filón tomu říká střední druh moudrosti. Z tohoto pohledu, říká Šalamoun, stvořil Bůh lidi jako rovné, tj. v prostotě. Oni však vymysleli mnohé vynálezy, neboli, řečeno s Filónem, tíhli k zjemnělosti. V šesté promluvě Diona Chrisostoma se říká: „*Potomci odpadly od prostoty starých časů, sestrojujíce mnohé vynálezy, které vůbec nepřispívají k dobrému životu, a užívajíce jejich moci ne k prosazení spravedlnosti, ale k uspokojení své chuti.*“ Zemědělství a pastevectví byly patrně nejstaršími podniky, kterými se první bratři

vyznačovali. Poté nutně následovala určitá dělba věcí, a jak nám říká Písmo svaté, rivalita takto stvořená skončila nakonec vraždou. Tak jak se zvyšovala hříšnost vzájemného špatného zacházení mezi lidmi, objevila se rasa obrů, tedy vlastně silných a násilnických lidí, které Řekové nazvali jménem, jež označuje ty, kdo své vlastní ruce a sílu činí měřítkem spravedlnosti.

Světlem této rasy časem zbavil díky potopě, a barbarství bylo nahrazeno jemnějším a smyslnějším způsobem života, jemuž velmi vládlo užívání vína, včetně všech špatných důsledků omámení. Nejvíce však harmonii mezi lidmi narušili ambice, které jsou z určitého hlediska považovány na plody vznešené mysli. Jejich prvním a nejproslulejším důsledkem byl pokus o postavení Babylónské věže, jehož selhání vedlo k rozptýlení lidstva, které si tak rozdělila různé části Země.

Potom ale pořád vládlo mezi lidmi společné užívání země pro pastvu, i když už ne společné vlastnictví stád. Velká rozloha země totiž stačila k užití všem, kdo jí obývali, a protože jich také bylo málo, neobtěžovali jeden druhého. Jinými slovy bylo podle Básníka považováno za nezákonné umísťovat v krajině značky nebo ji rozdělit nějakými hranicemi. Jak ale rostl počet lidí, stejně jako množství jejich stád, nemohli se už nadále těšit ze společného užívání území, a stalo se nezbytným rozdělit je na parcely pro každou rodinu. V teplých zemích Východu se tak např. studny staly předmětem velkého významu, kvůli občerstvení stád, takže kvůli snaze vyhnout se strádání a nepříjemnostem, se všichni strachovali o tom, aby je měli ve svém vlastnictví. Tato tvrzení odvozujeme z posvátných dějin, a zjistili jsme, že souhlasí s názory Filozofů a Básníků, kteří popisovali společné užívání věcí, jak převládalo v dřívějších dobách světa, a jak potom došlo k rozdělení vlastnictví. Tak si lze uvědomit důvody, pro které se lidé vzdálili svému prvotnímu stavu společného držení všech věcí tak, že přimkli ideje vlastnictví nejprve k movitým a pak k nemovitým věcem.

S tím, jak si obyvatelé Země začali osvojovat zálibu v jemnějším zboží než jsou pouhé dary země a počali vyhledávat pohodlnější bydlení než výklenek skály či větve stromů, a s tím, jak začali toužit po oblečení vybranějším než je kůže divokých zvířat, stala se nezbytnou výroba, jež by jim to zajistila, a každý jednotlivec se proto začal věnovat různým uměním. Vzdálenost míst, do nichž byli lidé

rozptýlení jim také zabraňovala v přinášení plodin země do společného skladu. Navíc požadavek spravedlnosti a vlídnosti by zničil rovnost, která musí trvat jak při vyrábění, tak při spotřebě životních prostředků.

Současně se též dozvídáme, jak došlo k tomu, že věci přestaly být společnými a staly se vlastnictvím. Tato změna nenastalo pouze díky něčímu vědomému rozhodnutí. Lidé totiž nikdy nemohou vědět, co si chtějí jako svůj majetek přivlastnit ostatní, takže vlastnictví vzniklo, aby byl vyloučen nárok ostatních na tutéž věc, jelikož mnozí mohou toužit po vlastnictví téhož. Muselo být proto ustaveno vlastnictví, a to buď přímou smlouvou, rozdělením, tichým souhlasem nebo zabráním. Lze totiž přirozeně předpokládat, že jakmile bylo zjištěno, že vlastnit věci společně je nevyhovující, a to dříve než došlo k rozdělení půdy, muselo se všeobecně odsouhlasit, že cokoli kdo zabral, to by mu mělo být připsáno jako jeho vlastní. Cicero říká ve třetí knize spisu *De Officiis* říká, že jako přirozené pravidlo, jež se nevyklučuje se zásadami přirozeného práva, se přijímá to, že každý by si měl přát, aby potřeb života užíval raději pro sebe, než aby je ponechal k získání jinému. Což podporuje Quintiliánus, jenž tvrdí, že jsou-li podmínky života takové, že když jakýkoliv jedinec začne něco soukromě užívat, tak se to stává jeho vlastnictvím, je pak zjevně nespravedlivé jakoukoliv věc nabytou takovýmto právem odejmout. A když staří prohlásili Céres zákonodárkyní, a když takto dali jejím svatým právům jméno *Thesmophoria* (nesení, dávání zákonů), měli tím na mysli to, že dělba půdy dala vzniknout novému druhu práva.

Knihy III, kapitola 25: Závěr

I. Zde je, zdá se, to pravé místo, kde lze dovést práci k závěru, aniž bychom jakkoliv předstírali, že bylo řečeno vše, co lze k tématu říci. Bylo toho však předloženo s dostatek pro dalšího, kdo, zachce-li se mu, může na našem základě vybudovat mnohem vznešenější a rozsáhlejší konstrukci, dodatek a vylepšení, jež nevyvolá žárlivost, nýbrž bude zdrojem díky.

Předtím, než toto téma zcela opustíme, bude patrně nezbytné podotknout, že při stanovování pravých motivů a příčin, jež mohou

jediné ospravedlnit válku, byla učiněna veškerá možná opatření k zajištění důvodů, kvůli nimž se jí máme vyhnout. Nebude snad nadbytečných několik doporučení, kterými stanovíme prostředky k udržení dobré víry během války, a k udržení míru poté, co je válka ukončena. K důležitým důvodům, kvůli nimž bychom si mohli chtít dobrou víru udržet, pak nepochybně patří touha zůstat naživu. Protože dobrá víra, jak tvrdí Cicero, je nejen řídicím principem, jenž vede všechny vlády, ale také základním kamenem, jenž sjednocuje širší společenství národů. Znič ji, praví Aristoteles, a zničíš mezilidské vztahy.

V každé oblasti spravedlnosti se nachází něco nejasného, avšak pouto víry je o sobě jasné, a je vskutku užíváno k odstranění nejasností ve veškerém styku. Její následování je otázkou svědomí všech právoplatných králů a suveréních vladařů, a je základem pověsti, s jejíž pomocí je uchovávána čest a váha jejich koruny před cizími národy.

II. V nejvyšším zápalu války musíme nejvíce bezpečí a boží podpory očekávat od nezmírnitelné touhy a nezlomného doufání v mír, jež má být také jediným důvodem, pro který může nepřátelství právoplatně začít. Při vedení války proto nemáme dopustit, aby nás její zuřivost připravila o přirozené lidské sklony.

III. Toto a jedině toto jsou dostatečné motivy pro ukončení války a rozvíjení míru. A i bez ohledu na lidské ctnosti by nás zájem lidstva nevyhnutelně vedl ke stejnému závěru. V první řadě je nebezpečné prodlužovat souboj se silnějším nepřítelem. V takovém případě by mělo být míru něco obětováno, tak jako se někdy při bouři hází přes palubu zboží, aby se tak zabránilo většímu neštěstí, a zachránila se loď i posádka.

IV. Dokonce i pro silnější stranu, když jí přeje vítězství, je mír bezpečnější než ten největší úspěch. Protože od poraženého nepřítele lze očekávat odvahu zoufalce, která je nebezpečná jako kousnutí rozzuřeného zvířete ve smrtelném zápase.

V. Pokud jsou na tom obě strany vyrovnaně je pak, podle mínění Caesarova, nejvhodnější chvílí k uzavření míru doba, kdy si obě strany důvěřují.

VI. Ať už je mír uzavřen za jakýchkoliv podmínek, musí být bezpodmínečně dodržen. A to kvůli posvátnosti víry stvrzené společným závazkem, přičem se musíme obezřetně vyvarovat nejen každého náznaku zrady, ale všeho, co by mohlo probudit a zažehnout nepřátelství. Jelikož to, co Cicero prohlásil o soukromém přátelství může být stejně oprávněně uplatněno na veřejné závazky takového druhu, že vyžadují náboženské potvrzení a viru, a to zejména tam, kde válka a nepřátelství skončily v míru a smíření.

VII. Ať Bůh, jemuž jedinému přináleží určovat afekty a touhy suveréních vladařů a králů, vepíše tyto zásady do jejich srdcí a myslí, takže si budou navždy pamatovat, že nejvznešenějším úřadem, do něhož může být člověk jmenován, je vláda na lidmi, kteří jsou hlavním předmětem boží péče.